

28/11/2024

Les espècies exòtiques invasores al Baix Ter, centre del tercer debat del projecte «HidroNet Baix Ter»

El mes de novembre va tenir lloc el tercer debat amb experts i especialistes del projecte «HidroNet Baix Ter» sobre la problemàtica de les espècies exòtiques invasores existents al Baix Ter i més enllà. Hi van assistir més d'una trentena de persones.

La diputada de Programes Europeus de la Diputació de Girona, Míriam Lanero, va inaugurar el debat i va explicar que «el projecte "HidroNet Baix Ter" el formen, a banda de la Diputació de Girona, els ajuntaments de Gualta, Torroella de Montgrí i Ullà, la Universitat de Girona, el Consorci del Ter i la Junta Central d'Usuaris d'Aigua del Baix Ter». A continuació, va destacar: «Els set socis fa dos anys que treballem gràcies al finançament Next Generation de la Unió Europea, rebut a través de la Fundación Biodiversidad».

Tal com va assenyalar la diputada, «la iniciativa, a part de beneficis hidrològics, també n'aporta d'ambientals. Les proves pilot que s'implementaran als municipis de Gualta, Torroella de Montgrí i Ullà, que han de servir de model per a la resta de la plana del Baix Ter, permetran retirar i controlar les espècies vegetals invasores, que deixen un paisatge monoespecífic i saturat. Aquestes espècies se substituiran per un mosaic d'espècies vegetals autòctones que potenciaran la biodiversitat i reequilibraran els ecosistemes naturals».

Els ponents d'aquest tercer debat van ser els següents:

Emili Garcia-Berthou, catedràtic d'ecologia de la Universitat de Girona, que va donar una visió general de la problemàtica i els danys que causen les espècies exòtiques invasores.

Enric Fàbregas, biòleg i tècnic de Galanthus, que va centrar la seva exposició en la legislació i els protocols de gestió d'espècies exòtiques invasores.

Roser Rotchés, investigadora al CREA i professora a la Universitat de Vic, que, partint del projecte

Exocat, la base de dades de les espècies exòtiques de Catalunya, va explicar la situació actual de les invasions biològiques a Catalunya.

Quim Pou, director de Sorelló, un equip professional de consultors independents dedicat als estudis del medi ambient aquàtic, que va parlar sobre la problemàtica i la gestió de la fauna aquàtica del Baix Ter.

Emili Garcia-Berthou va proporcionar una visió general de les espècies exòtiques invasores partint de la definició del terme: espècies de flora i fauna introduïdes que s'estableixen i formen poblacions tot amenaçant la biodiversitat autòctona. Moltes espècies exòtiques no han de tenir un comportament invasiu; de fet, només unes poques són invasores i problemàtiques. L'impacte que generen pot ser difícil de determinar. Són espècies que poden ser poc estudiades, la qual cosa és habitual quan no tenen impacte en relació amb les activitats humanes. D'altres poden passar desapercebudes fins que la distribució és tan evident que ja no se'n pot aturar l'establiment. Aquests efectes poden ser molt desestabilitzadors per a la resta d'espècies i per a l'ecosistema: molts peixos introduïts enterboleixen les aigües o duen paràsits o fongs associats que són transmesos a altres peixos; també poden afectar directament als humans, com, per exemple, el mosquit tigre, que es preveu que pugui ser un futur vector de transmissió de malalties tropicals. S'hi dediquen quantitats de diners enormes, a raó de més de 15 milions d'euros anuals a l'Estat espanyol, tot i que es tracta tan sols d'una estimació.

Enric Fàbregas Ruano, biòleg i tècnic de Galanthus, va indicar que la flora exòtica invasora es pot identificar per un verd clar frondós que no és habitual del nostre paisatge, el qual es caracteritza per un verd grisenc clorofil·lic. Els efectes més disruptius es produeixen quan la flora exòtica invasora transforma tota la infraestructura de l'ecosistema i no deixa funcionar a la resta d'espècies. Per exemple, quan redueix la qualitat de l'aigua, impedeix la transició d'oxigen a causa de la seva morfologia entapissant, o obstrueix conductes o canals. Els llocs més alterats i remenats, com els cursos d'aigua, són els més propicis a la naturalització i instauració d'aquestes plantes, que no són pròpies, però que hem dut les persones per motius ornamentals o funcionals, i s'han escapat del nostre abast i control.

La darrera part de la intervenció d'Enric Fàbregas es va centrar en els marcs legislatius, en especial el catàleg que llista les espècies exòtiques invasores que no es poden importar ni vendre, ni comprar ni tenir plantades. No hi són totes, però. La Unió Europea, igualment, publica una llista negra d'espècies preocupants.

El ponent va insistir que la prioritat és i ha de ser la prevenció pel que fa a la gestió de les espècies que ja tenim introduïdes. La Diputació de Girona posa a disposició de la ciutadania protocols de tractament i erradicació que es poden consultar a: <https://www.ddgi.cat/web/servei/59777/-protocols-de-gestio-de-la-flora-exotica-invasora>.

Roser Rotchés Ribalta va explicar el context global de flux constant i creixent de persones i mercaderies de cap a cap del planeta, i els canvis constants en els usos dels sòls, que afebleixen els ecosistemes i són portes d'oportunitat per a les espècies invasores. Aquest seguiment es fa des de la base de dades de les espècies exòtiques de Catalunya Exocat (http://exocatdb.creaf.cat/base_dades), en la qual col·laboren acadèmics, administracions locals i persones a títol individual des de fa més d'una dècada.

Segons Roser Rotchés, avui hi ha més de 1.800 espècies identificades, de les quals un 12 % tenen una gran capacitat de colonització. La majoria són plantes, però també hi ha ocells i invertebrats, que predominen, sobretot, a les zones metropolitanes i les planes més antropitzades. Com abans, es reitera que el fenomen ha estat provocat accidentalment _per l'efecte polissó_ o conscientment per les persones mateixes, amb els intents d'incrementar la caça, la pesca o la producció de fusta, o pel fet de voler tenir mascotes o plantes exòtiques que després s'escapen (en el cas dels animals) o s'expanteixen (en el cas de les plantes), o s'abandonen. Cada vegada se'n detecten més i se'n millora el coneixement. Tanmateix, la seva introducció segueix sent continuada i va creixent progressivament, tal com ho verifiquen els casos d'introducció de la vespa asiàtica i el coipú. Poca cosa s'hi pot fer un cop s'han dispersat i envaït el territori, perquè erradicar aquestes espècies comporta grans costos, amb uns resultats més aviat baixos i a vegades fins i tot contraproductius. Algunes d'aquestes espècies es quedaran i caldrà conviure-hi, tot i que cal protegir les zones més sensibles i, sobretot, fer el seguiment de les actuacions que s'hi duguin a terme. Per tant, els esforços s'han de centrar en la prevenció i la detenció de primers establiments nous d'espècies amb comportament invasiu, que és quan una actuació inicial i ràpida pot ser més efectiva, i evitar-ne la proliferació i estesa d'arrel.

Quim Pou i Rovira, director de Sorelló, va presentar dos casos concrets d'espècies exòtiques invasores al Baix Ter. Al llarg de tota la conferència se'n van esmentar de més conegudes i d'altres que no ho eren tant, com per exemple els invertebrats. En aquest sentit, es va parlar del cranc de riu americà, la nàiada exòtica i la gambúsia. Sobre el primer, el ponent va explicar que elimina vegetació submergida, depreda espècies protegides o en perill d'extinció, transmet una malaltia letal a la resta de crancs que no són del continent americà i igualment causa problemes a l'activitat econòmica humana, com ara als cultius d'arròs.

Pel que fa a la nàiada exòtica, introduïda amb la finalitat de filtrar i aclarir les basses d'aigua dels camps de golf, Quim Pou va explicar que amenaça els mol·luscs d'aigua dolça del Baix Ter, on fins fa poc hi havia quatre de les cinc espècies autòctones de mol·luscs de Catalunya, una població que està en regressió perquè té problemes de reproducció vinculats a la presència d'un determinat tipus de peix; perquè, quan estan en fase larvària, se'ls mengen peixos, crancs i la nàiada exòtica, i perquè hi ha una manca de cabal i de manteniment d'aigua que fa inviable l'hàbitat de les nàiades autòctones.

Així mateix, el ponent va assenyalar que tots els peixos autòctons d'aigua dolça estan en regressió i que és el grup faunístic vertebrat més amenaçat: la majoria dels que ara hi ha són exòtics o provenen d'altres conques de Catalunya que no els són pròpies; també pateixen per la manca d'aigua i la disminució de la seva d'aquest líquid. La introducció s'ha fet amb finalitats de pesca esportiva _en embassaments com els de Darnius-Boadella i Susqueda_, o des de l'aquariofília, de forma furtiva i intencionada. Són vectors potencials perquè penetrin altres espècies invasores molt desestabilitzadores, com el musclo zebra, i perquè proliferin les malalties tropicals. A la Platera del Baix Ter s'estan fent seguiments de la gambúsia, que amenaça la supervivència del fartet, l'espècie autòctona. L'espínol també és un peix amenaçat que es troba en regressió i necessita rius on hi hagi corrent d'aigua.

El debat va acabar amb casos de recuperació de la naturalitat hidrològica en estanys d'alta muntanya que han resultat reeixits i han aportat coneixements útils.

El projecte «HidroNet Baix Ter», estratègia de prevenció de les inundacions i foment de la biodiversitat aquàtica a partir de superfícies de laminació a la xarxa hídrica del curs baix del riu Ter, compta amb el suport de la Fundación Biodiversidad, FSP, del Ministeri per la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic (MITECO), dins la convocatòria de subvencions per al foment d'actuacions dirigides a la restauració d'ecosistemes fluvials i a la reducció del risc d'inundació en els entorns urbans espanyols a través de solucions basades en la natura. La convocatòria correspon a l'any 2021 i forma part del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència (PRTR) finançat per la Unió Europea - NextGenerationEU.